

DE LIQUIDITEITSPOSITIE IN CIJFERS

door Drs J. F. H. Pruschen

Wanneer men uit hoofde van zijn functie verschillende accountants-rapporten onder ogen krijgt of een blik kan werpen in de interne gang van zaken in het bedrijfsleven, dan valt het op hoeveel verschillende methoden toegepast worden om de liquiditeit van een onderneming cijfermatig tot uitdrukking te brengen. Zoveel hoofden, zoveel zinnen. Naast opstellingen, waarin men de liquide middelen tegenover de kortlopende schulden stelt, ziet men becijferingen waar het saldo van kortlopende vorderingen plus liquide middelen minus kortlopende schulden volgtijdelijk wordt waargenomen. Anderen gaan verder, nemen ook de direct realiseerbare voorraden bij de berekening in beschouwing. Weer anderen wagen zich niet op glad ijs en beperken zich bij de bespreking van de liquiditeitspositie tot het waarnemen van het volgtijdelijk verloop van de liquide middelen. Tenslotte is er de niet onaanzienlijke groep, die het aanduiden van de liquiditeitspositie van een onderneming in een korte, summier opstelling onmogelijk acht. Een opvatting, welke wellicht niet tot de minst verdedigbare behoort.

Deze diversiteit in de opvattingen laat uiteraard vragen achter. Mogen wij ons vermeten dit vraagstuk nader te bekijken.

De moeilijkheden beginnen al bij de vraag wat liquiditeit eigenlijk is. Nemen wij als uitgangspunt de door Prof. J. L. Mey in zijn werk „Weerstandsvermogen en financiële reorganisatie van ondernemingen” gegeven definitie: „Liquiditeit is het evenwicht in de toestroming en afvloeiing van geld in de verkeershuishouding.” M.a.w. liquiditeitshandhaving betekent het bewaren van evenwicht tussen de vermogensbehoefte van het bedrijf en de ter beschikking staande geldmiddelen. Dat is uiteraard een van de belangrijkste eisen voor een juiste financiering en zo brengt deze definitie van de liquiditeit ons — niet onverwacht — direct op het gebied van de financieringsbegroting. Het bedrijf zal voor een reeks van jaren vooruit moeten begroten welke middelen nodig zullen zijn voor een onbelemmerde ontplooiing van zijn activiteit en het zal voor aantrekking van die geldmiddelen moeten zorgdragen op een wijze, die de minste kosten meebrengt.

Het is, menen wij, evenwel niet dit veelomvattende begrip liquiditeit, hetwelk de opstellers van de in de aanhef van dit artikel beschreven overzichten zich voor ogen stellen. Hun summier opstellingen hebben niet het wijdse doel de gehele financieringsopzet van het bedrijf aan een onderzoek te onderwerpen, noch door middel van een veelheid van systematisch aan elkaar verwante begrotingen na te gaan hoe de vermogensbehoefte zich op grond van de bestaande productieplannen of te verwachten structurele veranderingen (langere crediettermijn, stijgende grondstofprijzen, e.d.) zal ontwikkelen. Hun opstellingen vermeten zich evenmin de middelen aan te geven op welke wijze deze vermogensbehoefte tijdig te dekken.

Het doel is beperkter en directer. Het richt zich op het ontdekken van de meest noodlottige gevolgen van een tekort aan financieringsmiddelen, als deze zich op korte termijn zouden kunnen voordoen. De gevolgen, die resulteren in het niet kunnen voldoen van de kortlopende schulden. Het is dit engere begrip liquiditeit, dat men veelal in de litera-

tuur aantreft en dat ook het meeste strookt met de opvattingen van het spraakgebruik. Men streeft geen onderzoek na dat tot doel heeft na te gaan of het bedrijf wel over de middelen beschikt om de in de toekomst vrijwillig of gedwongen te verrichten investeringen te kunnen financieren. Men neemt wellicht stilzwijgend aan dat hier niet de grootste gevaren liggen en dat het bedrijf, mocht het niet in deze zin over voldoende middelen beschikken, zich in zijn productieplannen maar aan de beschikbare middelen moet aanpassen. Talloze, overigens goed renderende ondernemingen, bevinden zich trouwens in de huidige tijd in deze positie.

Nog eens, de hier bedoelde liquiditeitsopstellingen beogen slechts het gevaar te onderkennen van het niet kunnen voldoen aan de kortlopende schulden, indien dit gevaar zich op korte termijn zou kunnen voordoen. Niet meer en niet minder.

Nemen wij aan dat deze beperkte doelstelling zin heeft. Wij menen dat de behoeften van de practijk zulks aantonen. De vraag is dan of de besproken opstellingen aan dit doel beantwoorden. Indien het gaat om het waarnemen van de capaciteit van een onderneming om haar verplichtingen, ten tijde dat deze opgeëist worden, zonder meer te voldoen, dan gaat het allereerst om de stand van de liquide middelen. Deze middelen mogen niet ontoereikend zijn om de opgeëiste schulden te kunnen voldoen en evenmin onder dreiging staan in de toekomst in deze positie te geraken.

Wil men deze door de doelstelling beperkte waarneming kunnen verrichten dan moet niet alleen het actuele saldo aan liquide middelen (waartoe eenvoudigheidshalve ook de direct realiseerbare effecten in het vervolg stilzwijgend worden gerekend) worden nagegaan, doch ook de factoren welke dit saldo in de naaste toekomst kunnen beïnvloeden.

Uit het feit, dat in de meeste door ons aangetroffen opstellingen de stand van debiteuren en crediteuren betrokken wordt, mag worden geconcludeerd dat deze posten in het algemeen als de beïnvloeders van de stand der geldmiddelen worden beschouwd. Wellicht geschiedde dit in analogie met de liquiditeitsopstellingen bij de banken en heeft men de daar heersende zienswijze ongewijzigd voor het bedrijfsleven overgenomen. Wij menen evenwel dat hetgeen voor het bankwezen juist is, nog niet persé voor het bedrijfsleven zo behoeft te zijn. Er is een verschil tussen de credietverlening aan en door de bank en die, welke bij de ondernemingen in hun verhouding tot leveranciers en afnemers een rol speelt. De bank kan veelal de door haar op korte termijn verleende credieten beperken, de bij haar voor korte termijn gedeponeerde gelden kunnen teruggetrokken worden.

Bij de credietverlening door leveranciers en aan afnemers van een onderneming ligt de zaak anders. Hier geschiedt de credietverlening niet vrijwillig en niet als gevolg van de wens om overtollige gelden te beleggen. Zij is hier — door de usance gedwongen — verbonden aan de levering van goederen of diensten. De credietverlening is onvermijdbaar bij de bedrijfsuitoefening van een onderneming. Wie levert moet crediet verlenen, wie afneemt heeft recht op crediet. Zolang een onderneming haar in- en verkopen dus normaal voortzet en zolang de usantiële crediettermijn niet verandert, zullen wel de individuele debiteuren en crediteurenposten regelmatig vervallen, doch zal door de eveneens regelmatige opvolging van de aan nieuwe in- en verkopen verbonden credieten de stand der debiteuren en crediteuren naar hoogte ongewijzigd

blijven. Een zienswijze, door Prof. Limperg en zijn medewerkers, duidelijker en suggestiever dan wellicht hier geschiedt, naar voren gebracht.

Erkent men de juistheid van deze zienswijze, dan volgt daaruit dat de grootte van het totaal der debiteuren en crediteuren omtrent de liquiditeit van een onderneming niets zegt. Elk tenietgaan van een individuele debiteuren- of crediteurenpost heeft weliswaar een toevoeging of een onttrekking aan de geldmiddelen van een onderneming tengevolge, maar de regelmatige opvolging van nieuwe transacties compenseert deze mutatie direct weer. De kringen in het reservoir der geldmiddelen worden direct weer rechtgetrokken en de inhoud verandert slechts voorzover de ruiltransacties winst of verlies meebrengen of de afschrijvingen „verdienen”.

Bij volkomen regelmatige opvolging der ruiltransacties zal de post „debiteuren” dus ondanks het tenietgaan van de individuele posten als collectiviteit een permanente investering vormen, welhaast even permanent als een investering in grond. Evenzo vormen in dat geval de crediteuren een permanente credietbron, welhaast even permanent als het aan de onderneming ter beschikking gestelde aandelenvermogen. En dat betekent, dat een opname van de actuele stand van debiteuren en crediteuren in een liquiditeitsoverzicht in feite geen zin heeft.

Wat dan? Het zal uit het voorgaande duidelijk geworden zijn dat in zulk een overzicht, dat — nemen we aan — een inzicht wil geven voor de eerste twee maanden, slechts plaats toekomt aan die vorderingen en schulden, die binnen die termijn opeisbaar zullen zijn en die niet in het kader van het bedrijf door nieuwe vorderingen en schulden zullen worden opgevolgd. Die zullen de stand der liquide middelen in de naaste toekomst wel beïnvloeden en die zijn er veelal. Het zijn:

- a. de achterstallige schulden aan leveranciers en de achterstallige vorderingen op afnemers, posten dus die de usantiële crediettermijn hebben overschreden en om snelle afwikkeling vragen;
- b. de incidentele vorderingen en schulden, posten dus die buiten de regelmatige stroom van vorderingen en schulden vallen, zoals een voor korte tijd verleend of ontvangen voorschot, schulden aan investeringscrediteuren (leveranciers van machines, e.d.). Immers in de meeste gevallen zal men niet steeds weer regelmatig voorschotten verlenen of ontvangen, noch steeds weer nieuwe machines bestellen.

Er zijn evenwel nog andere factoren die voor het vaststellen van de liquiditeitspositie in aanmerking moeten worden genomen. Zo bijv. courante en liquideerbare voorraden, indien die liquidatie op korte termijn mogelijk is en wederaanvulling van de voorraad niet noodzakelijk is om een ongestoorde bedrijfsgang te verzekeren.

Dan is er de schuld aan de bank. In sommige opstellingen werd de bankschuld bij de berekening van het liquiditeitssaldo als aftrekpost behandeld. Voorzover de bank niet te kennen heeft gegeven de credietovereenkomst op korte termijn te willen beëindigen, lijkt ons deze methode minder juist. Eerder is er reden, voorzoverre het crediet niet tot zijn limiet is opgenomen, het gunstige verschil tussen credietlimiet en reeds opgenomen bedrag, als potentiële versterking der liquiditeitspositie te beschouwen.

Voorts dient rekening te worden gehouden met de in de termijn, waar-

voor men het liquiditeitsoverzicht opstelt, begrote te behalen winst en de te verdienen afschrijvingen.

De aandacht verdienen tevens de z.g. transitorische creditposten, zoals de periodiek weerkerende verplichtingen tot betaling van sociale lasten, assurantie, huur, omzetbelasting en af te dragen loonbelasting. Hierbij dienen alleen opgenomen te worden de op het moment van het opmaken van het overzicht verschuldigde maar nog niet afgedragen sommen en zulks alleen nog indien de afdracht-verplichting binnen de in ogenschouw genomen termijn valt. De verplichtingen, die tijdens de in beschouwing genomen termijn uit dezen hoofde ontstaan, moeten niet opgenomen worden, omdat door de opname van het begrote winstsaldo daarin deze verplichtingen al automatisch verrekend zijn. Wel dient rekening te worden gehouden met de reeds betaalde voorschotten op sociale lasten, doch dan alleen tot dat bedrag, waarmee de in de beschouwing genomen termijn af te dragen sociale lasten, met het voorschot verrekend kunnen worden.

Tenslotte spelen, vooral in de huidige tijdsomstandigheden, de belasting-schulden bij de liquiditeit een grote rol. Ofschoon door het jaarlijks weerkeren van de belastingen op de winst ook hier voor de onderneming in theorie een permanente credietbron bestaat, zal die conceptie t.a.v. deze schulden in werkelijkheid onhoudbaar blijken te zijn. De grootte der jaarlijkse bedragen zal toch sterk schommelen in verband met de grootte der winsten en door wijzigingen in de belastingwetgeving. Bovendien, ook als de bedragen jaarlijks gelijk zouden blijven, zou het feit, dat het jaarlijkse belastingbedrag normaal in 5 maandelijks termijnen moet worden voldaan, sterke seizoenschommelingen in de druk op de liquide middelen teweeg brengen. Daarom dienen de in de beschouwing genomen termijn vervallende fiscale verplichtingen in het overzicht opgenomen te worden. Men kan desnoods het resterende bedrag pro memorie opnemen.

Ergo dient o.i. een voor een bepaalde korte termijn op te stellen liquiditeitsoverzicht te bevatten de op het moment aanwezige liquide middelen, vermeerderd met:

1. de achterstallige vorderingen, die binnen de termijn geïnd zullen worden;
2. de incidentele vorderingen, die binnen de termijn geïnd zullen worden;
3. de liquideerbare voorraden;
4. het gunstige verschil tussen het maximum-bankcrediet en het reeds opgenomen bedrag;
5. de binnen de in beschouwing genomen termijn te behalen winst en de te verdienen afschrijvingen;
6. de betaalde voorschotten op sociale lasten tot dat bedrag, waarmee de tijdens de in de beschouwing genomen termijn af te dragen sociale lasten verrekend kunnen worden;

en verminderd met:

1. de achterstallige schulden, die binnen de termijn betaald zullen moeten worden;
2. de incidentele schulden, die binnen de termijn betaald zullen moeten worden;
3. het binnen de termijn begrote te lijden verlies;

4. de op het moment verschuldigde transitorische posten, voorzover de afdrachtsverplichting binnen de termijn valt;
5. de binnen de termijn vervallende fiscale verplichtingen.

Van het aldus verkregen liquiditeitssaldo kan worden nagegaan of het toereikend is om de binnen de bekeken termijn geplande investeringen en de uit hoofde van prijswijzigingen, veranderingen in de crediettermijnen, omzetvergrotingen, seizoenschommelingen, enz. te verwachten druk op de geldmiddelen het hoofd te bieden.

Een liquiditeitsopstelling op korte termijn eist dus o.i. in plaats van een klakkeloos tegenover elkaar stellen van balansposten een analyseren van deze posten. Men kan tegen de door ons ontwikkelde wijze van opstellen bezwaren inbrengen. Men kan aanvoeren dat onze opstelling de eenvoud mist van de door ons becritiseerde opstellingen. Het bezwaar is onvermijdelijk. De tegenwerping kan worden gedaan dat bij onze opstelling de ondernemer slechts enkele maanden vooruit kan zien en de verdere toekomst volkomen versluierd blijft. Men kan daarom aan een op een systematische geheel van budgetten aansluitende financierings- en liquiditeitsbegroting verre de voorkeur geven. Wij doen dat ook, doch in vele bedrijven ontbreekt het administratieve apparaat om deze begrotingen op te stellen. In die gevallen kan de door ons besproken opstelling wellicht een nuttig surrogaat vormen. Tenslotte zal het bezwaar dat de tijdsintervallen tussen de diverse ontvangsten en betalingen verwaarloosd zijn, nu het overzicht slechts een periode van enkele maanden wil bestrijken, niet groot zijn.
